

Одржан скуп „Положај српскога језика у савременом друштву (изазови, проблеми, решења)“

У Свечаној сали Матице српске у суботу, 3. јула 2021. године, одржан је скуп „Положај српскога језика у савременом друштву (изазови, проблеми, решења)“ у организацији Матице српске и Одбора за стандардизацију српског језика. Округли сто је отворио проф. др Драган Станић, председник Матице српске, истакавши важност преиспитивања положаја српског језика у нашем друштву. Након тога, присутнима се обратио Његово Преосвештенство Епископ новосадски и бачки, сомборски и сегедински Господин др Иринеј.

Поводом усвајања Закона о родној равноправности, којим су угрожене уставне слободе грађана и достигнућа два столећа развоја науке о српском језику, Матица српска и Одбор за стандардизацију српског језика организовали су велики скуп истакнутих стручњака у области српског језика и друштвено-хуманистичких дисциплина.

Руководећи се науком и објективним чињеницама, на Скупу су разматрани различити проблеми у погледу структуре и употребе тзв. родно осетљивог језика, али и других неповољних аспеката које прописује Закон.

У наставку излагање дописног члана АНУРС проф. др Срете Танасића,
председника Одбора за стандардизацију српског језика

Проф. др Срето Танасић,
дописни члан АНУРС

МАТИЦА СРПСКА – ОКРУГЛИ СТО
Положај српскога језика у савременом друштву

Општепозната је чињеница да се у уређеним државама језичка политика као значајан елемент укупне националне политици води у тесној вези са језичком струком. Кад то није, спроводи се туђа језичка политика. Пре око четири године скинута је забрана са израде закона о српском језику и писму у службеној употреби,

што је била потреба после раскида бивше државе и српско-хрватског језичког заједништва, а обавеза после доношења новог устава Републике Србије. Скинута забрана или нам се учинило. И урађен је био нацрт закона у Министарству културе: заједно с представницима Одбора за стандардизацију. И ништа од тога. После дугог ћутања, после више апела Одбора за стандардизацију српског језика, и других, те дописа председнику државе, скупштине, владе и различитих одговора, па ћутања до промене владе, добисмо одговор Секретеријата за законодавство: непотребан је, а и било би скупо за привреду да пише декларације за српског купца и на ћирилици. И мудро и уверљиво речено. А ове године муњевито је усвојен закон о родној равноправности, и не пита се за цену његове реализације. Закон који само по наслову може бити прихватљив, а по ономе шта је у њему – никако није.

Један од значајнијих циљева овог закона јесте да се под плаштом бриге о равноправности грађана потпуно промени идентитет српског језика – његов речник и граматички систем, рачунајући да ће се тиме изменити српски национални, културни, верски идентитет и свест у складу са једном идеологијом која је у наше друштво увезена. Одбор за стандардизацију српског језика – највише свесрпско и свеинституционално тело образовано између осталог и да брине о статусу српског језика и његовој норми – одавно скреће пажњу на то да није прихватљиво вршити насилне интервенције у језику у име било какве идеологије или политике насупрот мишљења науке. Иако је Одбор и раније о томе објавио став – у виду опширније одлуке, један потпун и научно утемељен докуменат донео је и обзнанио и (12. фебруара) 2011. године у виду посебне своје одлуке. Ту је речено: „Родна неутралност генеричког мушког рода у српском језику није *претпоставка*, већ лингвистичка чињеница: граматички и природни род именица у српском језику нису идентични. Граматике српског језика у званичној употреби кажу да именице које значе врсту, звање или занимање означавају бића оба пола (*човек/људи, пас, голуб, писац, судија...*). стога тврдња да употреба генеричког мушког рода угрожава права жена бива у нескладу са важећим ставом лингвистичке науке. И не само то – оваква би тврдња подразумевала да су готово сви законодавни акти Републике Србије, почев од Устава, – родно дискриминаторни, јер се у њима не користе доследно облици женског рода“. Даље се ово стручно образлаже и дају објашњења за све недоумице које код добронамерних могу изазвати сумњу да је српски језик родно дискриминаторан.

Пошто су идеолози овог покрета покренули нову кампању, Одбор за стандардизацију српског језика се 20. октобра 2017. огласио посебним саопштењем, где упућује на своју поменућу одлуку, па износи и следеће:

„У тој одлуци детаљно је показано и образложено како се у српском језику треба односити према језичким јединицама женскога рода које служе као средства за именовање звања, занимања, функција и сл.“

„Та одлука је недвосмислен и аргументован показатељ да српски језик никако није, нити може бити, језик родне неравноправности, па самим тим ни дискриминације особа женског пола.“

„Одбор за стандардизацију српског језика сматра, дакле, да је свака интервенција у језику са становишта било које идеологије која није у складу с науком о српском језику недопустива и, ако би се и извршила, да би могла имати несагледиве последице по језик.“

„Структура и употреба језика увек имају саморегулативну моћ да се према потребама развијају стварајући и нове речи граматичког женског рода, па и социјалне фемининативе, али није могуће то наметнути језику, без насиља над језиком, по „законском декрету“ кад се некоме, ко уз то још и није упућен у језичке законитости, прохте“.

„Пошто је језик у основи националног идентитета, захвати у српски језик с циљем мењања његове природе и структуре имали би далекосежне последице и по очување националног идентитета, у време кад је држава увидела да је нужно озбиљно и трајно радити на заштити националног идентитета и српског језика, што чине и други народи у уређеним државама.“

У закључку: „Стога се Одбор овим путем обраћа целокупној српској јавности, државним органима, посебно министарствима за просвету и науку и културу, и највишим представницима државе да заштите српски језик од покушаја да се он вештачки мења према политичким и идеолошким мерилима.“

Напомињем да је неколико месеци пре усвајања овог несрећног закона неколико београдских листова поново објавило ово Саопштење, дакле, оно није могло бити заборављено проициком доношења овог закона.

Непосредно пред усвајање закона Одбор се огласио новом одлуком 12. маја (2021), под насловом *Закон о родној равноправности је закон против српског језика*, где је поновио аргументацију против таквог насиља над језиком са позиција једне идеологије и истакао: „Не верујемо да би председник Републике Србије, у којој је већини грађана српски језик основа националног идентитета, могао потписати закон који је са језичког становишта *закон против српског језика*. Убеђени смо да је и председник свестан чињенице да би – ако се тај Закон о родној равноправности у Скупштини и усвоји

– он био у супротности са Уставом и Законом о забрани дискриминације – а њиме се уводи дискриминација у сам језик, уводи се вербални деликт и цензура. Јер никоме се не сме и не може забранити да из српског језика бира ону могућност изражавања која му најбоље одговара, па макар то били и облици граматички неутралног мушког рода. Управо та забрана и јесте суштинска намера Закона о родној равноправности.“

По усвајању Закона Одбор се 31. маја огласио новом одлуком под насловом *Насиље над српским језиком*. Уз доста тога што је већ и раније речено, одлука се завршава следећим: „Зато се Одбор, заједно са нескупштинским говорницима српског језика, мора запитати: је ли стварно дошло време да се „српска“ скупштина и „српски“ министри и „српски“ посланици већ 30 година противе усвајању закона о заштити српског језика и ћирилице, а за мање од пола године усвоје Закон који је у језичком делу *закон против српског језика*. Све речено недвосмислено показује да је неопходно да Уставни суд прогласи овај закон неуставним“¹.

Цело време српски лингвисти, представници Одбора и најзначајнијих српских институција, Црква, други научници и културни радници, указивали су на погубне последице овог закона, на његове стварне циљеве. За најширу културну јавност, и одговорне функционере у држави, дато је и довољно озбиљних упозорења на последице овог закона и разумљивих примера функционисања српског језика, што све потврђује да су оптужбе на рачун дискриминаторности стандардног српског језика, и српске културе, па и њихових носилаца и стваралаца, потпуно нетачне и злонамерне. Имали смо прилику да чујемо да огромна већина жена различитог друштвеног статуса, посебно оне најобразованије, не само да не подржавају ову „заштиту равноправности“, него је сматрају неприхватљивом, управо дискриминаторном и увредљивом. Као и све друге оптужбе и оцене српског језика које се наводе као аргументи за наметање овог погубног закона, нетачне су и те да је српски језик као и његов народ заостао, конзервативан, инвалидан, да не прати савремени свет. Има ли иједан пример развоја европских језика у 20. веку да није карактеристичан и за српски књижевни језик – рецимо, појава кондензације и номинализације и у оквиру тога језичко декомпоновање и универбизација, па фазичност у развоју језичких датости – све као и у другим европским језицима и све **кад** и у другим европским језицима. Међутим, то није ни важно, оптужбе нам износе гледајући нас у очи они и оне који тешко да су и држали у рукама неки српски речник или граматику, камо ли

¹ Одбор је ову своју одлуку упутио готово свима државним факултетима у Србији, Црној гори и Републици Српској, Српскоја академији наука и уметности и др. САНУ се Одбору обратила дописом у коме стоји да аје на Извршни одбор САНУ на својој седници од 10.јуна 2021. упознао са Одлуком Одбора и обавештава „Извршни одбор САНУ је подржао све ставове који се заснивају на правилима лингвистичке науке, науке о језику који су усмерени на заштиту српског језика“.

их разумели. При томе показују тотално непознавање речника и граматике српског језика по којим он функционише. Имали смо прилику да чујемо шта о свему овоме знају и њихови експерти који су реализовали пројекте уз помоћ европских финансијера. Најбуквалније: Да не бјеше под оним именом /европски/, не шћаше се бојат од урока.

Већ је указивано је и да носиоци ове идеологије нетачно тумаче и постојеће документе Уједињених нација и Европског парламента: тамо је реч о препорукама да се води рачуна о родно осетљивом језику, што ће рећи да се он не гуши, а овде се у пропаганди, па и у закону, то преводи у обавезу стварања једног новог „родно осетљивог језика“, поништавајући цео граматички систем српског стандардног језика у коме се то испољава, обавезу праћену државним насиљем – уз крајњи циљ: претварање српског језика и на њему грађеног идентитета и образаца понашања и мишљења. културе у – културну Картагину и подизања на рушевинама новог језика, културе и народа по узусима те идеологије.

У питању је озакоњење насиља над језиком, језички инжињеринг у име идеологије, подржан државном силом, окривљивање језика и његовог народа за родну дискриминацију, покушај рушења језичког система, лексичког и граматичког – укидање појмова у мишљењу и језику – насртај на језик и културу и на виђење света, породице, изграђиване у складу са својом културом, традицијом и у окриљу наше православне цркве, насртај на слободу вере и наш хришћански живот, ограничење уставном гарантованог права да се слободно служимо својим језиком, озакоњење вербалног деликта, ограничење уставне слободне на аутономију научног мишљења, насилно увођење таквог језика у администрацију, јавни живот и образовање уместо српског стандардног језика, увођење идеолошких комесара који ће све и свакога контролисати. Укратко: ова идеологија има за циљ да уништи наше целокупно културно наслеђе, да поништи српски културни образац² који баштинимо од Немањића. Досад су нам окупатори укидали ћирилицу, ови хоће да укину и српски језик и културу, идентитет, да укину српски народ. Само су границе маште носилаца ове идеологије границе насиљу над српским језиком, националним и културним идентитетом ствараним од Светог Саве до данас. Од нас се законом тражи да се одрекнемо свога идентитета. Зашто да га се одрекнемо? Ради свога самопоништавања, да бисмо били награђени европском похвалом, коју смо добили и одмах после усвојиња

² Они који су позвани да о томе говоре кажу да српски културни образац сачињавају српски језик и ћирилица и српска православна вера (нпр. проф. др Милан Радуловић и академик Бранко Летић). „С њима су Срби постали историјски народ, видљив на историјској позорници, без њих нестајали у другим културним обрасцима“ (Летић 2018: 414).

закона, нисмо ми него су усвојили посланици. Наша историја је пуна европских похвала националним штетама које правимо – сами или уз њену издашну и често нетражену помоћ.

Тек сад ће се показати чему је служило оно избацивање српских најбољих књижевника из програма. То је само увод у рушење српске књижевности и језика и целокупне културе, и није случајно што се пошло од образовног система, који нам одавно није усаглашен са националним интересима; не знамо ко га осмишљава или боље рећи – знамо. Закон налаже да се он примењује и у образовању, и то се већ чини, почело је и пре усвајања закона.

Иако смо последњих десет година гласно говорили, носиоци ове идеологије никад нам се нису обратили, а за чудо – ни одговорни представници државе, челници и нека министарства – да виде у чему је по мишљењу струке намера таквог језичког насиља неприхватљива. Тек по усвајању закона министарка Чомић је рекла: Сад је на Одбору. Увидели су да има неких речи неприхватљивих и њиховим одушевљеним присталицама – даље и не виде, па да би Одбор морао да их мало улепша. Као да је Одбор за стандардизацију српског језика некаква ординација за естетску лингвистику, као што се могу нос или уста улепшавати. Једна млађа колегиница која је недавно стекла звање доктора наука размишља: да ли јој лепше пристаје докторка или доктореса? Очекују од нас да им створимо нови родно осетљив језик – родно подобан српски есперанто, речник и граматику, који не сме имати додирних тачака са садашњим неподобним српским језиком, идентитетом, културом. Свакако би нас оцењивали њихови комесари.

На другима је да о томе говоре, али имам и ја дилему: какво морално право имају ови од којих је потекла ова идеологија да нам намећу самоуништење? Је ли то у складу с нашом или њиховом традицијом – насилно мењање стандардног језика, целокупног националног идентитета и културе, ограничавање основних слобода, све до ограничења слободе научне мисли.

Како је дошло да се уместо усвајања закона о језику и писму, који је већ био припремљен у Министарству културе, те уместо усвајања закона о заштити српског језика и писма, што је с државног врха неколико пута било обзнањено – чак везивано за значајан национални датум, давана реч народу да ће штити његов суверенитет и идентитет, како је дошло до тога да се ћутке од тога одустане и уместо обећаног и нужног усвоји овај закон,

који је апсолутно закон против српског језика и српског националног идентитета? Нисмо добили одговор од оних које је народ бирао да штите његов национални суверенитет и идентитет. Забрана држави да усвоји закон о српском језику и писму, муњевито усвајање овог закона и сличних му, те започете реформе наставе националних дисциплина склапа се у једну целину чији је циљ сада откривен. Нажалост, држава је потпуно подбацила у заштити српских националних интереса. Она није добила овлашћење да прихвати и потпише закон за уништавање српског националног и културног идентитета, практично за национално укинуће. Није власт добила сагласност да преда судбину српског идентитета идеолошким покретима који су се отворено изјаснили да им циљ његово поништење, укидање слободе на језик, свест и мишљење, образовање, научног рада, слободе вере и начина живота, мешање у породични живот – а све о трошку српског народа.

Не знамо још је ли ово предвиђено и за мањинске народе у Србији или је само дар Србима.

Пошто је у овај закон пројектује уништавање српског језика у 21. веку заједно с културом која је на њему изграђивана, крши сва основна права у мери у којој то није чинио ниједан тирански режим новијег времена, уводи дискриминацију већине говорника српског језика без обзира на пол, вређа национална и верска осећања, уводи забрану слободног служења језиком, вербални деликт, забрањује уставну слободу мишљења и аутономију научног рада, предвиђа да све у држави контролишу идеолошки комесари и за прекршаје прети државном силом, он се мора безусловно укинути. Нови закон о заштити равноправности мањине и већине, једног и другог пола, мора се писати с правим циљем, а не против српског језика, и ништа у вези са српским језиком не сме се написати против мишљења Одбора за стандардизацију српског језика. Језик се слободно развија у складу са својим унутрашњим законима, а лингвисти прате, проучавају и нормирају га. О другим странама таквог закона давали би мишљење други позвани стручњаци као и СПЦ.

Овај закон остаће у историји као пример шта се добије кад власт преда уређивање националних идентитетских питања једној идеологији игноришући ставове науке, цркве и најшире културне јавности.